

TAAL/LEESONDERWIJS

Leesbevordering

TAALBELEID

Joop Stoeldraijer en Mariët Förrer

LEESPLEZIER ALS DOEL

Basisscholen stellen zich tot doel leerlingen te helpen een goede leesgewoonte en een goede leesvaardigheid te ontwikkelen. Kerndoel 9 van het basisonderwijs stelt dat leerlingen "plezier moeten krijgen in het lezen van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten".

Wordt deze doelstelling door de basisschool gehaald?

Uit onderzoek van Cito (2005) blijkt dat ongeveer de helft van de leerlingen lezen 'leuk' vindt en 70 procent lezen 'belangrijk' vindt. Leerlingen geven, vergeleken met resultaten uit het peilingsonderzoek in 1993, een lagere inschatting van hun leesgedrag. Zo is het percentage leerlingen dat zegt nooit een boek te lezen in de vrije tijd, verdubbeld naar 13 procent. Meisjes blijken meer te lezen dan jongens. Vergeleken met 1993 lenen leerlingen ook minder vaak een boek.

Onderzoeks- en adviesbureau Oberon heeft in 2009 op verzoek van de Stichting Lezen een onderzoek gedaan naar leesbevordering in het basisonderwijs. Een aantal bevindingen:

- Leerkrachten lezen steeds minder en beschikken daardoor over een beperkter repertoire aan kinderboeken
- Pabo's schenken steeds minder aandacht aan scholing op het gebied van lezen
- Leerkrachten in opleiding doen te weinig kennis op en hebben te weinig leeservaring om kinderen later aan te zetten tot lezen
- Bijna alle scholen zijn actief met de kinderboekenweek en maken gebruik van de faciliteiten van de plaatselijke bibliotheek, maar de expertise van de bibliotheken wordt toch nog onvoldoende benut
- Bijna alle scholen hebben tijd ingeroosterd voor vrij lezen (lezen zonder verdere verplichtingen)
- Er is behoefte aan meer beleid en structuur op het gebied van leesbevordering op school
- Er is behoefte aan meer variatie in het activiteiten aanbod.

Samengevat lijkt de conclusie gewettigd, dat het enthousiasme van leerlingen voor lezen is achteruitgegaan en dat op het gebied van leesbevordering een impuls nodig is om kerndoel 9 te bereiken.

Stilleesbeleid van de school

Om kerndoel 9 te bereiken is het van belang dat in groep 1 tot en met 8 aandacht wordt besteed aan leesbevordering en het ontwikkelen van leesplezier. Dit vraagt het formuleren van een stilleesbeleid.

Scholen met een stilleesbeleid geven kinderen gelegenheid veel te lezen. Veel lezen draagt op verschillende manieren bij aan de ontwikkeling van kinderen. Door veel te lezen leren kinderen:

- zichzelf beter kennen
- anderen beter kennen
- de wereld beter kennen
- gevoelens en gedachten beter onder woorden brengen
- meer woorden
- beter lezen.

Naast "plezier krijgen in het lezen van voor hen bestemde verhalen, gedichten en informatieve teksten", zijn dit aanvullende redenen om op school een stilleesbeleid op te zetten.

Hieronder geven we daarvoor een aantal adviezen.

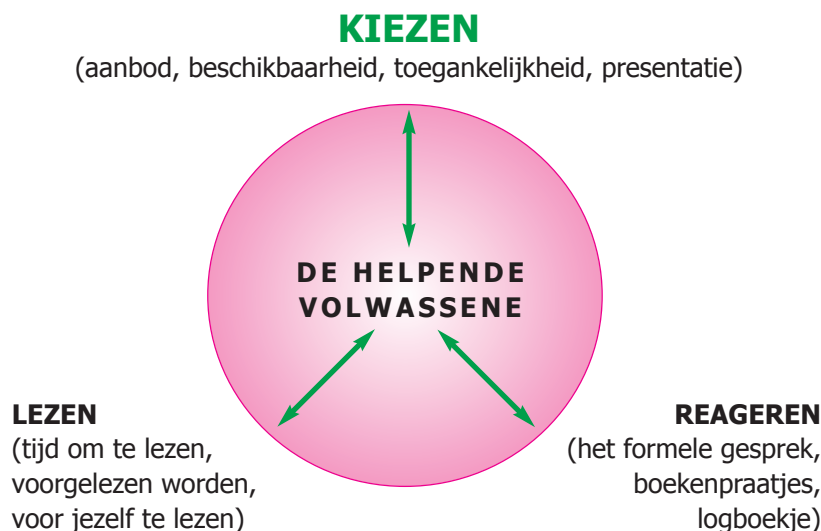
Tijd voor leesbevordering

Wil je het "leesplezierdoel" bereiken dan moet je er tijd voor vrij maken. Het advies is in iedere groep 45 tot 60 minuten per week hieraan te besteden. Op jaarbasis zou dit 40 uur kunnen zijn. Alles wat bijdraagt aan het bereiken van het doel om plezier te krijgen in lezen valt hier onder: vrij lezen (stillezen), Kinderboekenweekactiviteiten, voorleeswedstrijden, Kinderjury enzovoort. Sommige methodes voor voortgezet technisch lezen of voor begrijpend lezen bevatten lessen die met name bedoeld zijn voor leesbevordering. Wie die lessen geeft voldoet, qua tijd, aan het advies.

Leerkracht als model en bemiddelaar

Leerlingen ervaren plezier in het lezen wanneer ze een tekst lezen die bij hen past. De inhoud van de tekst is voor hen zo boeiend, dat ze de tekst graag willen lezen. Als een kind van jongs af positieve ervaringen heeft opgedaan met voorlezen en zelf lezen van boeken, ontwikkelt dit kind een positieve houding ten opzichte van lezen. Als een kind niet of weinig heeft ervaren, welk plezier voorlezen en lezen kan brengen, verwacht hij of zij er niet veel van. De houding ten opzichte van lezen heeft veel invloed op de manier waarop kinderen lezen beleven. Vooral leerlingen die niet verwachten dat lezen voor hen een prettige bezigheid kan zijn, hebben op school de hulp van de leerkracht nodig. De leerkracht kan een **model** zijn van een persoon die plezier beleeft aan het lezen en daardoor de leerlingen laat zien dat lezen de moeite waard en leuk is. Dit motiveert kinderen ook te gaan lezen. Veel kinderen vinden het lastig een keuze te maken uit het leesaanbod. De leerkracht heeft daarbij de rol van **bemiddelaar** die kinderen helpt bij het vinden van teksten die voor hen boeiend zijn. De leerkracht kan, ook als het gaat om leesbevordering en leesplezier, het verschil maken.

De Engelse schrijver en jeugdliteratuurdeskundige Aidan Chambers legt in zijn boek *De leesomgeving* (1991) uit hoe volwassenen kinderen kunnen helpen van boeken te genieten. Chambers beschrijft hierin de lees-cirkel. Voor, tijdens en na het lezen verricht je verschillende handelingen die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn: het selecteren, het lezen en het reageren. De helpende volwassene speelt hierin een centrale rol.

De lees-cirkel van Aidan Chambers (Leesomgeving, p.9)

SELECTEREN

Het boekenaanbod op school

Lezen gaat vaak niet vanzelf. Veel kinderen moeten tot lezen worden verleid. Daarvoor zijn boeken nodig. Mooie en aantrekkelijke kinderboeken. Als er maar weinig boeken op school aanwezig zijn, is de kans dat kinderen een boek vinden dat ze echt willen lezen, veel kleiner dan bij een groot aanbod. Als we kinderen boeken willen laten lezen die bij hen passen, vraagt dit een ruim en gevarieerd aanbod van boeken in de school. Investeren in en goed onderhouden van leesmateriaal is een voorwaarde voor een stimulerende leesomgeving.

Bij de selectie van boeken voor de boekencollectie is het van belang afgewogen keuzes te maken en niet alleen af te gaan op het (serie)aanbod van uitgevers. Leerkrachten kunnen zich oriënteren op diverse websites.

www.leesplein.nl

Website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken met veel informatie over kinderboeken en kinderboekenauteurs. Op deze site zijn ook kinderboeken rond thema's te vinden en kun je zoeken naar boeken die passen bij de leesvaardigheid van de leerling: boeken die passen bij de leestechiek (AVI- nieuw), bij het leesbegrip (CLIB), of een combinatie van beide

www.boekenjeugdguids.nl

Website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken met een ruime selectie van jeugdboeken voor kinderen van 0 to 16 jaar

www.leesfeest.nl

Website van de Stichting Leesfeest met actuele informatie over kinderboeken

www.schoolbieb.nl

Website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken met informatie voor iedereen in het onderwijs. Op deze site staan ook advieslijsten voor boeken in het basisonderwijs.

Een gevarieerd aanbod naar soorten boeken

- Prentenboeken
- Versjes en poëzie
- Voorleesboeken
- Boeken om te leren lezen
- Vrijleesboeken
- Informatieve boeken

Bron: Walta (2003)

Een ruim aanbod: indicatie voor de gewenste collectieomvang op school

- Prentenboeken en voorleesbundels voor groep 1 en 2: drie boeken per leerling
- Leesboekjes voor beginnende lezers: vijf boeken per leerling
- Vrijleesboeken voor groep 4 tot en met 8: vijf boeken per leerling
- Informatieve media voor groep 1 tot en met 8: voor een gemiddelde school (250-300 leerlingen) gewenste collectie 500 boeken (vuistregel: drie brochures/mini-informatieboekjes = een cd-rom = een boek)

Bron: Platform Educatief Bibliotheekwerk

Een gevarieerd aanbod naar moeilijkheidsgraad

- Recreatieve boeken (onder andere serieboeken): weglesverhalen, eenvoudig taalgebruik, lineaire opbouw
- Kinderjuryboeken: vlot leesbaar, vaak realistische verhalen met identificatiemogelijkheden
- Griffelboeken: literaire benadering, minder makkelijk toegankelijk door compositie, stijl en taalgebruik.

Verhouding in de gewenste collectie:

- Scholen met een laag leesniveau: 25 procent recreatieve boeken, 60 procent kinderjuryboeken, 15 procent griffelboeken
- Scholen met een gemiddeld leesniveau: 20 procent recreatieve boeken, 60 procent kinderjuryboeken, 20 procent griffelboeken
- Scholen met een hoog leesniveau: 10 procent recreatieve boeken, 60 procent kinderjuryboeken, 30 procent griffelboeken

In aanvulling hierop zijn aanwezig voor de moeilijk lezende kinderen:

- Makkelijk lezen boeken
- Meeleesboeken met auditieve ondersteuning
- Luisterboeken

Bron: *Praktijkboek leesbevordering basisonderwijs (1998), Walta (2003)*

Een gevarieerd aanbod naar genre

- Realisme: hier-en-nu verhalen, historische verhalen, oorlogsverhalen, verhalen over andere culturen, detectiveverhalen
- Fantasie: sprookjes, fantasieverhalen, griezelverhalen, sciencefiction, dierenverhalen
- Woord en beeld: prentenboeken, stripverhalen
- Informatieve bronnen: informatieboeken, tijdschriften, brochures, mini-informatieboekjes, doeboeken, cd-roms
- Poëzie

Bron: *Coillie (2007), Walta (2003)*

Met de openbare bibliotheek is het mogelijk afspraken te maken over aanvulling van de collectie. Bibliotheken lenen voor langere tijd themacollecties en projectcollecties uit. Scholen kunnen zo het boekenaanbod rond een bepaald onderwerp tijdelijk aanvullen. De bibliotheek kan leerkrachten ook met advies, materiaal en praktische ondersteuning helpen boeken in de klas te brengen. De kwaliteitskaart Kunst van lezen beschrijft hoe school en bibliotheek samen kunnen werken. De school stimuleert leerlingen lid te worden van de bibliotheek, bijvoorbeeld door geleende boeken ook op school te laten lezen.

De boekencollectie van scholen is vaak verdeeld over de school. De informatieve boeken staan bij elkaar op een centrale plek in de school, en de verhalende boeken zijn te vinden in de klassenbibliotheken. Voor de toegankelijkheid van de materialen voor vrij lezen is het van belang dat voldoende boeken in de groep aanwezig zijn. Boeken moeten toegankelijk zijn en op een aantrekkelijke manier gepresenteerd. Als de leesmaterialen in de groep staan, heeft de leerkracht ook zicht op de leerlingen die boeken kiezen en kan hij of zij hen gemakkelijker daarbij helpen. De bibliotheek kan de school adviseren over het digitaal beheren van de boeken, bijvoorbeeld met behulp van Educat-B.

De Kinderboekenmolen en de Voorleesgids (jaarlijkse uitgaven van CPNB, gratis beschikbaar in bibliotheek en boekenwinkel) geven informatie over actuele boeken. De schoolmediatheekdienst van de bibliotheek of een kinderboekenwinkel kunnen advies geven. Ook is aan te raden bij de keuze van boeken rekening te houden met de thema's en vakinhoudelijke onderwerpen die in verschillende groepen aan de orde komen. En niet in de laatste plaats is ook de belangstelling van de kinderen een belangrijke factor.

Een aantal leerkrachten met een kinderboekenhart stelde een lijst samen van auteurs die graag door kinderen worden gelezen en die kwalitatief goede boeken hebben geschreven. Deze lijst of Canon is als bijlage opgenomen.

Kinderen helpen boeken kiezen

Een boek kiezen dat je wilt lezen, lukt alleen als er boeken zijn en als de boeken toegankelijk zijn. Boeken die opvallend gepresenteerd worden trekken de aandacht. Om leerlingen nieuwsgierig te maken naar boeken kan de leerkracht het volgende doen:

■ **Voorlezen**

Door voorlezen leren kinderen wat ze zelf willen lezen. Ze maken kennis met verschillende soorten teksten en genres en ontdekken welke soorten boeken ze leuk vinden om te lezen

■ **Boekenpraatjes/ boekenkring**

Mensen kiezen heel vaak boeken waar ze anderen over hebben horen praten. Door boeken te laten zien en er kort iets over te vertellen, worden kinderen nieuwsgierig. Zowel de leerkracht als de klasgenoten kunnen over boeken vertellen, bijvoorbeeld in de boekenkring

■ **Uitstalling/tentoonstelling van boeken**

Boeken die op een kast opvallend gepresenteerd worden, trekken meer aandacht dan boeken die in de kast staan. In een boekenwinkel kijken we zelf ook immers eerder naar de boeken die op de tafels liggen, dan naar de boeken die in de kast staan

■ **Tijd inruimen voor grasduinen en snuffelen**

Kinderen moeten de tijd en de kans krijgen voor zichzelf uit te maken welke boeken ze leuk vinden en wat ze willen lezen. Lekker snuffelen in stapels boeken helpt hierbij.

Om leerlingen die moeilijk tot een keuze van boeken komen te helpen, is het goed de interesse van kinderen in kaart te brengen. Dit kan het beste in een gesprekje met een leerling. Een leerkracht die een brede kennis heeft van beschikbare boeken, vindt door te praten met een kind altijd wel een aanknopingspunt om verder te zoeken naar een boek voor die leerling.

Checklist om een beeld te krijgen van leesvoorkeuren van de leerlingen in de groep

Naam:

Leest niet

Leest vooral fictie:

- stripverhalen
- recreatieve boeken/serieboeken
- kinderjuryboeken – vooral realistische verhalen
- kinderjuryboeken – vooral fantasieverhalen
- griffeljuryboeken
- verhalende boeken met veel informatie

Leest vooral non-fictie:

- informatieve verhalende boeken
- informatieve boeken met informatie in tekst en beeld
- informatieve boeken met informatie in tekst en beeld en doe-activiteiten
- doe-boeken (bijvoorbeeld kookboeken, knutselboeken, computerboeken)

Hobby's en interesses:

Bron: Walta (2003)

Er zijn ook websites waarop kinderen zelf door het invullen van een aantal vragen op het spoor gezet worden van boeken die bij hen passen.

- www.boekenzoeker.org Op basis van een interesse, hobby's en eerder gelezen boeken, krijgen kinderen en jongeren van 8 tot 18 jaar een passend leesadvies.
- www.leesadviesbureau Website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken, via een weg van vragen wordt de leesinteresse vastgesteld en volgt een leesadvies, bestaande uit een aantal titels. De website is bedoeld voor kinderen van 6-9 jaar, 9-12 jaar en 12 jaar en ouder.
- www.mijnstempel.nl Op deze website van de Vereniging van Openbare Bibliotheken kunnen kinderen zelf recensies schrijven en ook reageren op elkaar. De website geeft ook een top tien van spannende, leuke of saaie boeken.

Er zijn ook kinderen die 'blijven hangen' in een bepaald soort of genre boeken. De leerkracht heeft dan als taak leerlingen verder te brengen. Vrije keuze van boeken moet in de praktijk ook geleide keuze zijn.

Zelfstandig lezen lukt, als de tekst aansluit bij de interesse en het niveau van de lezer. Aansluiting bij de interesse van een kind is hierboven uitgewerkt. Over de aansluiting bij het technisch leesniveau:

- Leg kinderen bij de keuze van boeken om vrij te lezen geen restricties op wat betreft het technisch leesniveau van boeken. Stel geen regels op, dat als je AVI E6 niveau beheerst, je alleen boeken op dat niveau uit de kast mag kiezen
- Zorg voor een aanbod voor zwakke lezers. Hun leesniveau is nog niet hoog, maar boeken moeten voor hen inhoudelijk wel passen bij de leeftijd en interesse. Tips hiervoor zijn te vinden op de website www.makkelijklezenplein.nl.
- Zorg voor een aanbod voor goede lezers. Voor hen geldt dat de leesvaardigheid al goed ontwikkeld is, maar de onderwerpen moeten passen bij een jongere leeftijd. Verschillende uitgeverij hebben series ontwikkeld voor goede lezers, onder andere Zwijsen en Maretaak.

Bij de keuze van boeken om zelfstandig te lezen is het belangrijk kinderen te leren een tekst van te voren te scannen om te zien of het een tekst is die ze willen en kunnen lezen. Door kinderen zorgvuldig te leren kiezen, kan voorkomen worden dat ze lukraak een boek uit de kast pakken en al na een bladzijde erachter komen dat ze niet verder willen of kunnen lezen. Niet verder kunnen lezen, omdat het niveau niet aansluit of niet verder willen lezen omdat ze de inhoud van het boek niet interessant vinden. Leer daarom kinderen zich te oriënteren op een tekst of een boek:

- Kijk naar de titel en de kaft
- Lees de achterflap
- Kijk naar de indeling van de hoofdstukken
- Kijk naar de illustraties
- Lees een stukje om te zien of de tekst niet te moeilijk of te makkelijk is.

De leerkracht kan de leerlingen dit leren door het zelf hardop denkend voor te doen bij de keuze van een boek.

LEZEN

Op school krijgen kinderen tijd om voor zichzelf te lezen, omdat we het belangrijk vinden dat ze zich ontwikkelen tot lezer. Richtlijn hiervoor is een dagelijks stilleesmoment van 15 minuten. Veel scholen kiezen ervoor de leestijd elke dag op het zelfde moment in te plannen. Dit geeft structuur en duidelijkheid, het stillezen wordt een vast onderdeel van de schooldag.

Ongestoord lezen vereist rust en concentratie. Daarom werkt het meestal niet goed om leerlingen zelf te laten kiezen in welke houding en waar ze lezen, soms zelfs liggend onder de tafel. Leeshoudingen die je niet lang volhoudt, leiden tot onrust. Leerlingen lezen het beste gewoon op hun stoel aan hun eigen tafel of in de leeshoek. Kinderen die snel afgeleid zijn kunnen eventueel oordopjes gebruiken om zich af te sluiten van omgevingsgeluiden. Ook het spelen van rustige achtergrondmuziek kan zorgen voor een geconcentreerde sfeer. Als achtergrondmuziek is met name klassieke barokmuziek (Händel, Vivaldi) geschikt, omdat

muziek met een tempo van ongeveer 60 tellen per minuut ervoor zorgt dat mensen zich ontspannen en goed informatie op kunnen nemen. Voor een leeshoek als fijne plek om te lezen is niet in elk lokaal voldoende ruimte, maar als het kan is dat mooi. Leerlingen kunnen om de beurt in de leeshoek lezen. Een mooie leeshoek geeft aan dat lezen in de groep belangrijk gevonden wordt en biedt een plek om de boeken bij elkaar neer te zetten en ten toon te stellen.

Als het stillezen begint, is het van belang dat elke leerling een of meerdere boeken of teksten heeft die hij in de leestijd gaat lezen. Er mogen verschillende soorten teksten gelezen worden. Heen en weer lopen om boeken te kiezen en te ruilen mag niet ten koste gaan van de leestijd. Als je boek bijna uit is, moet je zorgen dat je iets anders op tafel hebt om verder te lezen.

Ook bij het stillezen is de leerkracht model. De leerkracht leest zelf ook en demonstreert door hardop te denken hoe zij als lezer aan dit kwartier begint: "Ik ga dit boek lezen.... Ik ben benieuwd naar... Ik ga verder met..." De leerkracht geeft ook enkele leerlingen de gelegenheid voorafgaand aan het lezen hun voorspellingen, verwachtingen en vragen te formuleren. Op deze manier wordt de stilleestijd gezamenlijk gestart. De leestijd wordt ook kort met elkaar afgesloten. De leerkracht zegt bijvoorbeeld: "Ik had een heel grappig boek... Wie heeft ook iets leuks gelezen?"

Ook voor leerlingen die moeilijk lezen, is het nodig dat ze voor zichzelf lezen. Stillezen is de beste manier om veel leeservaring op te doen en veel leeskilometers te maken. Dit in aanvulling op leesinstructie (zie voor meer informatie hierover de kwaliteitskaart Voortgezet technisch lezen). Stillezen lukt meestal goed vanaf AVI E4 (oude AVI-5). Kinderen die nog niet kunnen stillezen, werken met een boekje-bandje of cd-rom of gaan buiten de klas duolezen of tutorlezen zodat het hardop lezen de concentratie van de stillezers niet verstoort.

REAGEREN

Lezen maakt iets los bij de lezer. We moeten kinderen aanmoedigen te praten over de boeken die ze gelezen hebben. Door te praten over boeken die ze gelezen hebben gaan kinderen aandachtiger en kritischer lezen en leren ze nauwkeuriger uitdrukken wat ze denken, voelen en ervaren. Richtlijn is een kwartier per week te besteden aan het praten over boeken met leerlingen.

De leerkracht kan het gesprek op gang brengen, verdiepen en verruimen. Aidan Chambers heeft vragen geformuleerd die de leerkracht aan leerlingen stellen kan.

Vragen die de leerkracht aan leerlingen kan stellen over gelezen boeken:

Basisvragen

- Wat vond je leuk, mooi of goed aan dit boek?
- Wat vond je niet leuk?
- Wat was er moeilijk of onduidelijk?

Algemene vragen

- Toen je dit boek voor het eerst zag en nog niet gelezen had, wat dacht je toen dat het voor boek was?
- Ken je andere boeken die hierop lijken?
- Had je dit boek al eens gelezen? Was het deze keer anders?

- Zijn je tijdens het lezen, of als je er nu over nadenkt, woorden opgevallen of zinnen die je mooi vond? Of lelijk?
- Als de schrijver je zou vragen wat er anders of beter zou kunnen, wat zou je dan zeggen?
- Was er iets in het boek dat je zelf wel eens hebt meegemaakt?
- Zag je, tijdens het lezen, het verhaal voor je ogen gebeuren?
- Hoeveel verschillende verhalen zitten er in dit verhaal?
- Is dit een boek om vlug te lezen of juist heel langzaam? Heb je het achter elkaar uitgelezen of in kleine stukjes?
- Wat ga je je vrienden over dit boek vertellen?
- We hebben naar elkaar geluisterd en van alles en nog wat over het boek gehoord. Heb je je verbaasd over wat iemand zei?
- Als je nu, nu we zoveel over het boek gezegd hebben, er nog eens nadenkt, wat vind je er dan het belangrijkste aan?
- Weet iemand iets van de schrijver? Of waarom het geschreven is? Wanneer en waar? Wie zou dat willen weten?

Bron: Aidan Chambers (1991) *Vertel eens*, p.110

Naast een gesprek met leerlingen zijn er legio andere verwerkingsvormen mogelijk. Een schat aan verwerkingsideeën is te vinden in de onderstaande bronnen:

- De rubriek "Open boek" van Jos Walta uit het tijdschrift JSW. Wie geen abonnement heeft kan terecht op www.jsw-online.nl, bij "archief". Kies voor de rubriek "lezen" en alle artikelen van Jos Walta vanaf 2001 zijn te vinden.
- Het boek *Leesbeesten en boekenfeesten* door Jan van Coillie (2007).
- Het boek *Actief met boeken* door Philippe Brasseur (2003)
- Het boek *Motiverende lees- en schrijfactiviteiten* door Willy van Elsäcker (2002).

Monitoring en evaluatie

De school besteedt veel geld en tijd om leesplezier te ontwikkelen. Dan is het gerechtvaardigd dat we regelmatig controleren of de doelstellingen worden gehaald. Twee keer per jaar, in januari en juni, staat leesplezier op de evaluatieve teamvergadering. Het team bespreekt dan de antwoorden op de vragen die de leerlingen hebben gegeven op het vragenlijstje dat is vorgelegd.

De aanleg van een papieren portfolio over gelezen boeken verschaft de leerkracht informatie over de hoeveelheid gelezen boeken en de beoordeling van de boeken door de leerling. Als een dergelijk document van schooljaar naar schooljaar bewaard wordt of doorgegeven wordt, kan het later, als de leerling groot is, een boeiend verslag geven van de jeugdijaren. In Educat-B is het mogelijk om de gelezen boeken digitaal te bewaren.

Voorbeeld van zo'n vragenlijstje dat naar believen kan worden uitgebreid:

Ben je een jongen of een meisje?	
Vind je het leuk om te lezen op school?	
Vind je het thuis leuk om te lezen?	
Zijn er leuke leesboeken in de klas?	

CHECKLIST

Checklist voor de leerkracht als model en bemiddelaar:

- De leerkracht leest zelf en laat zien dat zij plezier heeft in lezen.
- De leerkracht is op de hoogte van het actuele boekenaanbod voor de leerlingen van haar groep.
- Tijdens het vrij lezen leest de leerkracht (en kijkt geen schriften na) of praat met leerlingen over boeken.

Checklist voor het leesaanbod:

- De leerkracht zorgt voor een gevarieerde verzameling leesmaterialen in de groep.
- In de groep zijn verschillende soorten boeken en teksten aanwezig: prentenboeken, versjes en poëzie, voorleesboeken, vrijleesboeken, informatieve boeken, tijdschriften, strips.
- In de groep zijn boeken van verschillende moeilijkheidsgraad aanwezig: serieboeken, kinderjuryboeken, griffelboeken, makkelijk lezen boeken, dunne en dikke boeken.
- In de groep zijn boeken van verschillende genres aanwezig: realistische boeken, fantasieboeken, woord- en beeldboeken, informatieve bronnen.
- Aanvullingen van leesmaterialen vinden plaats in overleg met de leerlingen.

Checklist voor de leerkracht die leerlingen helpt bij het kiezen van boeken:

- De leerkracht leest voor.
- De leerkracht introduceert boeken en geeft leerlingen leestips.
- De leerkracht geeft leerlingen gelegenheid boeken te introduceren en elkaar leestips te geven.
- Boeken en leesmaterialen zijn op een aantrekkelijke manier in het lokaal uitgesteld.
- De leerkracht maakt leesmandjes met verschillende genres boeken.
- De leerkracht geeft kinderen gelegenheid in het boekenaanbod te snuffelen.
- De leerkracht vormt zich een beeld van de leesvoorkeuren en interesses van de leerlingen.
- De leerkracht ondersteunt leerlingen bij het kiezen van boeken.

Checklist voor de leestijd:

- 15 Minuten per dag (in de hogere groepen kan dit nog meer zijn).
- Elke leerling heeft bij de start van de leestijd voldoende leesmateriaal om de tijd lezend mee door te brengen.
- In de leestijd wordt gelezen: de tijd voor kiezen en ruilen van boeken hoort niet in de leestijd.
- De leerkracht zorgt voor een rustige leesomgeving.
- Als er ruimte is, richt de leerkracht in het lokaal een gezellige leeshoek in.

Checklist voor praten over en verwerken van gelezen boeken:

- De leerkracht praat met kinderen over verhalen die ze heeft voorgelezen.
- De leerkracht praat met kinderen over boeken die ze met plezier hebben gelezen.
- De leerkracht geeft de gelegenheid tot vrije schrijfactiviteiten en koppelt het lezen aan functionele schrijfopdrachten.

CANON JEUGDLITERATUUR VOOR DE BASISCHOOL

De Canon is samengesteld door leerkrachten met een bijzondere belangstelling voor jeugdboeken. In de Canon staan auteurs die boeken hebben geschreven die de moeite waard zijn, van cultuurhistorische betekenis zijn, maar die vooral met veel plezier of ontroering worden gelezen door kinderen. De lijst is bedoeld om een stimulans te geven aan een verantwoord boekenbestand op school.

- 01 Andersen, Hans Christian:** sprookjes zijn cultuurschatten en voor alle leeftijden. Dit geldt natuurlijk ook voor de verzamelingen van Grimm en Perrault. Er bestaan hervertellingen die kindvriendelijker geschreven zijn van de hand van Jacques Vriens: *O, mijn lieve Augustijn en Grootmoeder, wat heb je grote oren* en *Thé Tjong-Khing: De sprookjesverteller*.
- 02 Bel, Mark de:** Een Belgische auteur die van humoristische, soms wat chargerende verhalen houdt, maar onder de soms rauwe taal toch blijkt geeft van een warm hart voor en compassie met buitenbeentjes. Kan fantastische en soms griezelingspannende verhalen schrijven. Sommige boeken zijn al verfilmd (*Blinker*).
- 03 Biegel, Paul:** Klassieker die op geen enkele school mag ontbreken. Naar inhoud en taalkunstenarschap een onovertroffen auteur, denk maar aan *De kleine kapitein*.
- 04 Bruna, Dick:** voor peuters en kleuters en hij staat op nummer 67 op de lijst van grootste Nederlanders. Wie kent *Nijntje* niet!?
- 05 Busser, Marianne/Ron Schröder:** Vooral geschikte titels voor kleuters (voorleesboeken) en voor beginnende lezers. De auteurs schrijven zowel verhalen als versjes. Serie: *Koen en Lot*.
- 06 Carle, Eric:** Prentenboekenmakers horen er ook bij en dan kun je niet om Carle heen met zijn icoon *Rupsje Nooitgenoeg* en vele andere prentenboeken.
- 07 Coolwijk, Marion van de:** Schrijft voor de hele basisschoolleeftijd. Serie: *Ik ben niet bom*, boeken voor moeilijk lezende jeugd, die het plezier in lezen kwijt is.
- 08 Dam, Arend van:** Na een reeks boeken met leuke verhalen voor jonge kinderen geschreven te hebben timmert hij nu succesvol aan de weg met zijn verhalenbundels met informatieve inslag.
- 09 Dijkzeul, Lineke:** Ook een auteur die zowel voor beginnende lezertjes schrijft (Zwijsen-series), als verhalen die door hun spanning en diepere lagen zullen aanspreken bij kinderen die wel iets stevigere aan kunnen.
- 10 Dahl, Roald:** Fenomeen. Dahl hoeft geen nadere introductie. Hij schrijft tijdloos en is voor alle leeftijden genietbaar.
- 11 Donaldson, Julia:** Prentenboekenschrijfster die opvalt door haar fantasie en humor en die zeer zeker het jonge kind (kleuterleeftijd) zal aanspreken. Tussen alle vrolijkheid door ontdek je toch ook een vaak rake en wijze les. Onder andere *De Gruffalo*.
- 12 Dragt, Tonke:** Auteur die tot de klassieke jeugdliteratuurschrijfsters gerekend moet worden. Ze schrijft niet zo heel erg makkelijk, meer voor de echte leesbeesten. Onder andere *De brief voor de koning*.
- 13 Dros, Imme:** Auteur voor alle leeftijden. Vanaf de boekjes voor het jonge kind (de boekjes over Roosje) en de prachtige prentenboeken die ze samen met echtgenoot Harry Geelen maakt, tot de bewerkingen die ze van de verhalen van Homerus maakt, bijvoorbeeld over Odysseus en de Trojaanse oorlog.
- 14 Grootel, Leny van:** Schrijft boeken waarin kinderen met een probleem de hoofdrol spelen en beschrijft wat ze zelf als juf meemaakt.
- 15 Hagen, Hans:** Schrijft voor alle leeftijden verhalen en gedichten. Beroemd en geliefd zijn natuurlijk de boeken over *Jubelientje*.
- 16 Hazelhoff, Veronica:** de onderwerpen bestaan meestal uit allerlei problemen zoals dood, echtscheiding, kindermishandeling. Haar verhalen zijn vrolijk en treurig tegelijk. Titels onder meer *Auwwww*, *Nou moe!* en *Hierzo*.
- 17 Heyden, Hays van der:** Zeer populair zijn de boeken over de verliefdheid van Jeroen en Paulien. Maar ook het zeer humoristische boek *Gered* is een voltreffer, zeker voor de voetballiefhebbers. Zeer direct en herkenbaar taalgebruik.

- 18 Hokke, Henk:** veel verhalen spelen zich af op school en gaan over alledaagse belevenissen. Soms wat moeilijkere onderwerpen. Maar zijn ogen lachten niet gaat bijvoorbeeld over racisme.
- 19 Hollander, Vivian den:** Schrijver van series die er in gaan als koek: *De Effies*, *Manege De Roskam*, *Supersticks*, *Spekkie en Sproet*.
- 20 Hoof, Mieke van:** laat zich inspireren door gebeurtenissen waarover ze leest in de krant. Bij voorkeur kiest ze onderwerpen waar ze zelf kippenvel van krijgt zoals pesten, zinloos geweld of zwerfkinderen. Serieuze thema's dus die ze met humor en spanning uitwerkt.
- 21 Kirkegaard, Ole Lund:** Humoristische, avontuurlijk en fantasievolle boeken over grappige figuren, bijvoorbeeld *Pudding Tarzan*.
- 22 Kromhout, Rindert:** Uitschieter is zeker de serie over Merel, heel geschikt voor de kleuters als voorleesstof, de *Meester Max-verhalen* en de *Erge Ellie* en *Nare Nellie*-boeken.
- 23 Kuijer, Guus:** Bekend om zijn verhalen over *Madelief en Polleke*. Daarnaast heeft hij nog meer boeken geschreven, onder meer voor oudere jeugd.
- 24 Kuiper, Nannie:** Zij verdient haar plaatsje op de lijst vanwege de talrijke bundels kinderpoëzie, waarbij zij dicht aansluit bij de belevingswereld van de leeftijdsgroepen en kinderen gevoel voor de schoonheid en muzikaliteit van de taal bijbrengt.
- 25 Kuyper, Hans:** Heeft enkele goede (en leuke) poëziebundels voor kleuters en oudere kinderen op zijn naam staan, plus een boek over hoe je dichter kunt worden. Daarnaast is hij een van de vier schrijvers die meededen aan de serie *Vlinders*.
- 26 Kuyper, Sjoerd:** Vanwege zijn *Robin*-boeken, maar ook vanwege zijn poëtische bijdragen aan beginnende geletterdheid van de Nederlandse kinderen hoort hij op de lijst.
- 27 Leeuwen, Joke van:** Onmisbaar in elke bibliotheek thuis op school of waar dan ook. Vanwege haar creatieve taal, verbeeldingskracht, eenheid van woord en beeld en haar opkomen voor de underdog.
- 28 Lieshout, Ted van:** Hoort er op de eerste plaats bij vanwege zijn poëtische voortbrengselen, maar ook de weinige, maar zeer persoonlijke en eigengereide boeken. En niet te vergeten zijn delen van *Het papieren museum*.
- 29 Lindgren, Astrid:** Wereldwijd bekend door *Pippi Langkous*.
- 30 Loon, Paul van:** Uitgesproken productief schrijver van voornamelijk griezelboeken (*Griezelbus*, *Dolfje Weerwolfje* en verder de nodige vampiers en zombies) en in ieder geval uitermate populair bij de hedendaagse jeugd.
- 31 McKee, David:** Prentenboeken moeten een plaatsje hebben in de Canon en dan komt McKee zeker in aanmerking, al is het alleen maar om zijn vertederende, maar adembenemend mooi geïllustreerde boeken over het olifantje *Elmer*.
- 32 Mous, Mirjam:** Heeft naast enkele boeken die vooral bedoeld zijn om de (pas) verworven leesvaardigheden warm te houden, ook een paar boeken geschreven die wat meer te bieden hebben op inhoudelijk gebied, onder andere *Alle Dagen Hartstikke Druk* en *Lange vingers*.
- 33 Noort, Selma:** Schrijft voor de hele basisschoolleeftijd, van beginnende lezertjes tot de gevorderde boekenwormen. Snijdt regelmatig een probleem aan, zoals in boeken als *De dam* en *Dat spel van jou en mij*.
- 34 Oldenhav, Mirjam:** Debuut *Een vriendin met vuisten*. Ze schrijft verhalen boordevol actie, humor, spanning en psychologische diepgang, zoals *Mees Kees*.
- 35 Oomen, Francine:** Met name Roza uit de *Hoe overleef ik-* serie is populair bij de jeugd.
- 36 Pfister, Marcus:** Oogst populariteit met zijn vondst om de illustraties in zijn prentenboeken op te sieren met glinstertjes. *De mooiste vis van de zee*.
- 37 Rood, Lydia:** Schrijft boeken over haar ondeugende dochttertje Roos (*Zuigen op je neus* en volgende delen), over een kindermaatschappij op een onbewoond eiland (de serie over Drakeneiland) en meer onaangepaste types (veelal meisjes) zoals *Marietje Appelgat* en *Nippertje Bof*.
- 38 Schmidt, Annie MG:** Toelichting overbodig! De koningin van het kinderboek, zowel wat verhalen als wat poëzie betreft.
- 39 Schubert, Ingrid en Dieter:** Onbetwiste groten van het prentenboek (*Monkie*, *Woeste Willem*, *Platvoetje* en de vele dierenboeken). Stuk voor stuk klassiekers.

- 40 Slee, Carry:** Succesvolle schrijver die veel prijzen heeft gewonnen bij de Kinderjury en de Jonge Jury.
- 41 Stilton, Geronimo:** Een verschijnsel apart. zeer populair en inmiddels vertaald in 35 talen.
- 42 Stine, R.L.:** Schrijft griezelverhalen en thrillers. De *Kippenvel*-serie is populair.
- 43 Tellegen, Toon:** Voor kinderen met fantasie en gevoel voor sprookjesachtige verhalen. De verhaaltjes zijn kort en afgerond en hebben – ondanks de vaste groep hoofdfiguren – toch telkens iets nieuws te bieden. *Juffrouw Kachel*.
- 44 Terlouw, Jan:** Geen groot oeuvre, maar wel een paar beroemde verhalen, zoals *Koning van Katoren*, *Oorlogswinter*, *Briefgeheim* en *Oom Willibrord*.
- 45 Törnqvist, Rita:** Schrijft boekjes voor de leesseries van Zwijsen, maar ook boeken voor kinderen die al goed kunnen lezen: het drieluik rond de kinderen uit *Ze snappen er niets van*, maar ook *Een rooskleurig meisje* en de serie autobiografische boeken die begon met *Mijn hersens draaien rondjes*.
- 46 Velthuijs, Max:** Zeg "Kikker" en iedereen ziet de wereldberoemde kikker van Max Velthuijs en zijn vrienden voor zich.
- 47 Verroen, Dolf:** Heeft een uitgebreid assortiment boeken op zijn naam staan, van boeken voor beginnende lezertjes (Zwijsen-series), boeken voor kinderen die al kunnen lezen tot boeken voor bijna volwassenen toe. Verroen heeft een vlotte schrijfstijl. Zijn boeken hebben bijna altijd buitenbeentjes als hoofdpersoon.
- 48 Vervloed, Peter:** Auteur die weet wat de kinderen graag lezen. Zijn verhalen spelen vaak in Indonesië.
- 49 Vriens, Jacques:** Net als Vervloed een schrijver die de school als zijn broekzak kent en weet wat de kinderen boeit. De school speelt een belangrijke rol in zijn verhalen.
- 50 Vries, Anke de:** Haar verhalen staan dicht bij de belevingswereld van de jonge kinderen, maar ze heeft ook boeken voor oudere basisschoolkinderen geschreven. *Blauwe plekken*.

DE CANONCOMMISSIE

Theo Eijkhoudt: gepensioneerd leerkracht Speciaal Basisonderwijs. Oprichter, beheerder en coördinator van de leerlingenbibliotheek van sbo Westerhage en initiator en begeleider van leesbevorderende activiteiten vanuit deze bibliotheek. Leest zelf veel kinderboeken om te weten wat er zoal op de markt komt en om te kunnen beoordelen of de boeken voor de sbo-populatie geschikt zou kunnen zijn. Heeft als motto: *een dag niet gelezen is een dag niet geleefd*.

Hans Schepers: basisschool De Meulenrakkers in Ossendrecht, coördinator van de bovenbouw, waarnemend directeur, bovenschools begeleider van Pabo-stagiairs. Heeft Engels en Nederlands gestudeerd, is voorzitter geweest van een bibliotheekbestuur en heeft vele (jeugd)boeken verslonden!

Animator belevend (voor)lezen en het opbouwen van een kwalitatief goed en uitgebreid jeugdboekenbestand. *Deelnemer Finale Voorlezen door leerkrachten* op 26 mei 2010 in Archeon Alphen a/d Rijn.

Corne van Riel: leerkracht groep 7 op KBS Hagehorst te Breda. Actief lid van de werkgroep Boekpromotie Breda, die kinderen in achterstandsituaties aan het lezen wil krijgen en te laten ervaren dat lezen ook gewoon leuk kan zijn. Organiseert elk jaar de Bredase kinderjury met slotmanifestatie, verzorgd door een bekend schrijver. *Enthousiast kinderboekenverzamelaar*.

Monique Braat en Ruud Marijnissen: werken beiden al meer dan 25 jaar op de Leye (sbo) in Breda. Op deze school zitten veel kinderen met leesproblemen. Monique en Ruud hebben zich erop toegelegd ook deze kinderen aan het lezen te krijgen, wat lukt door middel van *luisterboeken*. Ieder heeft zo'n 40 luisterboeken in de klas, zodat moeilijke lezers ook toekomen aan boeken van bijvoorbeeld Carry Slee, Francine Oomen, Paul van Loon, Mirjam Oldenhove en anderen. Boeken die vaak een te hoog AVI niveau hebben voor moeilijke lezers. Ook goede lezers die een aversie tegen lezen hebben, komen met een luisterboek tot lezen! Daarnaast hebben ze elk nog ongeveer 400 gewone leesboeken in hun klassenbibliotheek.

Joop Stoeldraijer: onderwijsadviseur. Voor JSW, een onderwijsblad, beschrijft hij iedere maand nieuw lesmateriaal. Motto: leerlingen verdienen de beste methodes. En 'best' wil zeggen: waar je veel van leert en waar je met plezier aan werkt. *Maar leerlingen verdienen ook de beste jeugdboeken!*

BRONNEN

- Abrahamse, H. e.a.** (1998). *Praktijk Leesbevordering Basisonderwijs*. Den Haag: Biblion Uitgeverij
- Brasseur, P.** (2003). *Actief met boeken*. Brussel: Casterman
- Chambers, A.** (1991). *De leesomgeving*. Den Haag: Biblion Uitgeverij
- Chambers, A.** (1991). *Vertel eens*. Den Haag: Biblion Uitgeverij
- CITO**, (2007). *Balans van het leesonderwijs aan het einde van de basisschool*, PPON reeks nummer 33
- Coillie, J. van** (2007). *Leesbeesten en boekenfeesten*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij
- Elsäcker, W. van** (2002). *Motiverende lees en schrijfactiviteiten*. Nijmegen: Expertisecentrum Nederlands
- Oberon**, (2009). *Leesbevordering in het basisonderwijs*. Stichting Lezen, Amsterdam
- Smits, A. & Braams, T.** (2006). *Dyslectische kinderen leren lezen*. Amsterdam: Boom
- Walta, J.** (2003). *Open Boek*. Eersel: De Kempen Schoolbegeleidingsdienst
- Stichting lezen** (2010). *Het calendarium op het gebied van leesbevordering*. Amsterdam: Stichting Lezen

Colofon

De *handreiking Leesbevordering* van Joop Stoeldraijer (Edux Onderwijsadvies) en Mariët Förrer (CPS Onderwijsontwikkeling en advies) is een uitgave van Projectbureau Kwaliteit voor de implementatiekoffer van site www.schoolaanzet.nl en www.taalpilots.nl. Het Projectbureau Kwaliteit draagt zorg voor de uitvoering van de Kwaliteitsagenda PO Scholen voor morgen. Dit gebeurt onder verantwoordelijkheid van de PO Raad. Meer informatie: Gea Spaans (www.schoolaanzet.nl).

© Buiten het downloaden zijn alle rechten op dit product voorbehouden aan:

Postbus 85246
3508 AE Utrecht
e-mail info@schoolaanzet.nl
www.schoolaanzet.eu